

HATAY'DA BİR İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİLERİNDE *PEDICULUS CAPITIS* GÖRÜLME SIKLIĞI

The Frequency of *Pediculus capitis* in Students of Primary School in Hatay

Özlem Aycan Kaya¹, Sibel Elmacıoğlu², Cansu Önlen³, Ebru Çelik⁴, Aykut Zerek⁵

¹Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı, HATAY

²Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, HATAY

³Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, HATAY

⁴Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Dermatoloji Anabilim Dalı, HATAY

⁵Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı, HATAY

ÖZET

Amaç: *Pediculus capitis* dünyada ve ülkemizde bilinen önemli bir ektoparazitir. Çalışmamızda *Pediculus capitis* (*P.capitis*)'in ilköğretim okulu öğrencilerinde görülme sıklığının araştırılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya, Zülflühan Hikmet Çankaya İlköğretim Okulunda 2016 Mart ayında, yaşları 5-14 arasında değişen 112 erkek ve 82 kız öğrenci olmak üzere toplam 194 öğrenci dahil edildi. Öğrencilerin saçları, özellikle ense ve başlarının arkası olmak üzere bitin erişkin, nimf ve yumurtaları yönünden incelendi.

Bulgular: Araştırmada kız öğrencilerin 42 (%51.2)'sinde, erkek öğrencinin 17 (%15.1)'sinde olmak üzere, toplam 194 öğrencinin 59 (%30.4)'unda *P.capitis* infestasyonu saptandı. *P.capitis* görülme durumu ile cinsiyet ($p=0.000$) ve sınıflar ($p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulundu.

Sonuç: Sonuç olarak, okul ortamında öğrenciler arasında yakın temas ile *P. capitis* infestasyonunun bulaşması görülmektedir. Bu yüzden okullar periyodik olarak taranmalı ve infestasyon görülür görülmez tedaviye başlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Pedikülozis, ilköğretim okulu öğrencileri, Hatay.

ABSTRACT

Aim: *Pediculus capitis* is known as an important ectoparasite in all over the world also in Turkey. The aim of our study was to determine the frequency of *Pediculus capitis* (*P.capitis*) in students in a primary school.

Material and Methods: In March 2016, 112 boys and 82 girls (totally 194) aged between 5-14 who are students in Zulufluhan Hikmet Çankaya Primary School were included in the study. The hair of the students, especially the neck and back of the head, were examined for egg, nymph and imago of *P. capitis*.

Results: In the study, *P. capitis* infestation was determined in 42 (51.2%) of the girls and 17 (15.1%) of the boys, totally in 59 (% 30.4) students of all. A statistically significant relationship was found between the prevalence of *P. capitis* and gender ($p=0.000$) and classes ($p<0.05$).

Conclusion: Consequently, in a school environment, due to the close contact among the pupils, spread of *P. capitis* infestation is observed. Therefore, schools should be periodically scanned and as soon as infestation is detected, treatment should be started.

Key words: Pediculosis, primary school students, Hatay.

Gönderme tarihi / Received: 06.06.2016 Kabul tarihi / Accepted: 21.03.2017

İletişim: Doç. Dr. Özlem Aycan Kaya Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı, HATAY

Tel: (0530) 349 31 349 31 87 E-posta: ozlemaycan@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin bilinen en eski parazitlerinden olan *Pediculus capitis* (*P.capitis*, baş biti) saçlı deride yerleşerek kan emerek infestasyona sebep olan bir ektoparazitir (1). Toplumların yaşadığı coğrafi bölgeye, iklim koşullarına, etnik özelliklerine ve hijyen koşullarına bağlı olarak değişmekle birlikte her tür sosyal çevreden kişinin parazitle infeste olabileceği bildirilmektedir (1,2).

Bitlerin yaşam döngüsünde yumurta, nimf ve erişkin dönemleri vardır. *P.capitis*'in ortalama uzunluğu 3 mm'dir. Dişileri günde dört, ömürleri boyunca da doksan kadar yumurta yumurtlar. Yaklaşık bir haftada yumurtadan çıkan nimfler, iki haftada üç kez gömlek değiştirerek erişkin hale gelirler. On saatte çiftleşerek ikinci günden itibaren de yumurtlamaya başlarlar. Halk arasında yumurtasına sirke denilmektedir. Saçlardaki kepekle kolaylıkla karıştırılabilmektedir. Erişkin dişi bit yumurtalarını üzerinde yaşadığı konağın saç tellerine, kıllara, giysilerin liflerine salgıladıkları kuvvetli yapıştırıcı ile yapıştırırlar (3-5). Baş biti infestasyonu olan kişilerde görülen en temel şikayet başta kaşıntı olup en sık bulgular ise kaşıntıya bağlı olarak deride kızarıklık ve papüler oluşumlardır.

Baş biti hızlı hareket edebilen bir parazit olduğundan insanların toplu yaşadıkları hapisaneler, esir kampları, çocuk yuvaları, akıl hastaneleri ve taşıtlarda bulaşma gerçekleşebilir. Parazitin kaynağı insanlar olup dünyanın her yerinde ve ülkemizde özellikle çocuklarda daha sık görülmektedir (1). Okullarda bulaşma; elbiselerin, şapkaların ve atkılarının kalabalık şekilde askılıklara asılması veya infeste tarak ve fırçaların ortak kullanımı ile meydana gelmektedir (2,5,6). Cinsiyete göre

kıyaslama yapıldığında infestasyonun kız çocuklarda erkek çocuklarından daha sık görüldüğü bunun nedeni olarak kızların saçlarının uzun olması gösterilmektedir (4-6).

Bu çalışmada *P.capitis*'in ilköğretim okulu öğrencilerinde görülme sıklığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Hatay İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan (E.10164-15.02.2016) gerekli izin alınarak planlanan bu çalışma ile Mart 2016 tarihinde Hatay, Antakya Zülüflühan Hikmet Çankaya İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 5-14 yaş arasındaki 82'si kız 112'si ise erkek olmak üzere 194 öğrencide *P.capitis* araştırıldı.

Çalışmaya başlamadan önce öğrenci ve öğretmenlere *P.capitis*'in bulaşma ve korunma yolları hakkında bilgi verilerek araştırma kapsamına alınan bütün öğrencilere "Gönüllülerin Bilgilendirilmiş Olur Formu" dağıtılarak öğrenci ailelerinin onayı alındı.

Kız ve erkek öğrencilerin baş ve saçları özellikle de ense ve kulak arkası bölgeleri *P.capitis*'in yumurta, nimf ya da erişkininin mevcut olup olmadığını belirlemek amacıyla çıplak gözle, gerektiğinde büyüteçle incelendi. Parazit yönünden şüpheli olan öğrencilerden bir makasla, saç teli üzerine yapıştırılmış bit yumurtası, saç teli ile birlikte kesilerek örnekler alındı. Bu örnekler Mustafa Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Parazitoloji Laboratuvarında ışık mikroskopunda incelendi ve sirkelerin içinde nimf olup olmadığı kontrol edildi. Baş biti infestasyonu saptanan öğrencilere tedavi önerildi.

İstatistiksel analiz için SPSS for Windows 21.0 programı kullanıldı ve değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare (χ^2 testi) testi uygulandı.

BULGULAR

Baş bđlgesi incelenen 194 օđrencinin 59'unda (%30.4) P.capitis saptandı. Bu parazitoz kız օđrencilerin %51.2'sinde, erkek օđrencilerin ise %15.1'inde tespit edildi. Parazit gօrlme sıklığı bakımından yapılan karşılaştırmada cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0.000$).

Okulda anasınıfı ve 8. sınıf օđrencileri arasında baş biti gօrlme oranı en az 3. sınıfta en çok anasınıfında okuyan օđrencilerde saptanmış ancak 6. sınıf օđrencilerinde baş biti enfestasyonu tespit edilememiştir. Baş biti gօrlme sıklığı açısından yapılan karşılaştırmada iki grup [(Anasınıfı-5.sınıf=1.grup)-(6-8.sınıf=2.grup)] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Tüm օđrencilerin okuduğu sınıflara gօre dağılımı ve P.capitis gօrlme sıklığı Tablo 1'de belirtilmiştir.

TARTIşMA VE SONUÇ

Kozmopolit bir yayılışa sahip olan P.capitis'e tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de օzellikle okullar, kreşler, bakımevleri gibi insanların toplu olarak yaşadığı yerlerde daha sık rastlanmaktadır. Farklı ülkelerde ilköğretim çağındaki çocuklarda yapılan taramalarda P.capitis'in prevalansı İran'da %6,85 (7), Venezüella'da %28.8 (8), Arjantin'de %61.4 (9), Kore'de %37.2 (10) olarak bulunmuştur. Ülkemizde ilköğretim okullarında օđrenim gօren օđrenciler üzerinde yürütülen çalışmalarda bu parazitoz değişik oranlarda saptanmıştır. İzmir'de %12.9 (11), Kayseri'de %9.2 (12), Iğdır'da %13.1 (13), Afyon'da %9.9 (14) ve Mersin'de %6.8 (15) oranında baş bitine rastlanmıştır. Hatay'da 2004 yılında Seraslan ve

Tablo1.Pediculus capitis saptanan օđrencilerin sınıflara gօre dağılımı

Sınıf	օđrenci sayısı	P. capitis pozitif	%
Anasınıfı	17	7	41.1
1	25	9	36.0
2	28	10	35.7
3	14	3	21.4
4	33	13	39.3
5	24	6	25.0
6	13	0	0.0
7	21	5	23.8
8	19	6	31.5
Toplam	194	59	30.4

ark (6) %17,6 pediculosis tespit etmişlerdir. Çalışmamızda saptadığımız P.capitis (%30.4) prevalansının Türkiye'nin diğer bđlgelerinde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında yüksek olduğu gօrlmektedir. Bu da bize Hatay'da okullarda bulaşma ortamının kolaylıkla oluşabileceğini düşündürmektedir. Araştırmalarda farklı sonuçların elde edilmesi, incelemelerin yapıldığı okulun sosyoekonomik durumuna, eğitim seviyesine, temizlik alişkanlıklarına ve bđlgenin coğrafik yapısının farklılıklarına bağlanabilir.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde yapılan çalışmalarda (5,7,9,12,14,16) baş biti infestasyonu kız օđrencilerde daha yüksek oranda gօrlmřtr. Bu çalışmada ise bu parazitoz kız օđrencilerin %51.2'sinde, erkek օđrencilerin ise %15.1'inde saptanmış olup, baş bitine rastlama sıklığı ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.000$). Çalışmamızda saptanan bu sonuç, yukarıda belirtilen çalışmalarda elde edilen sonuçlarla uyumlu bulunmuştur. Çalışmalarda kız օđrencilerde daha yüksek oranda P.capitis gօrlmesi saçlarının uzun olması ve sa tokası

gibi malzemelerin ortak kullanımının olması gibi faktörler söylenebilir.

Malatya'da yapılan bir çalışmada, yaşları 5-14 arasında olan toplam 1428 ilköğretim öğrencisinin %1'inde P.capitis yumurtalarına rastlanılmıştır (16). Aydın'da yapılan bir taramada ise okulların 1. ve 5. sınıf öğrencileri arasında baş biti görülme oranı en az 3. sınıfta (%8.9) en çok ise 4. sınıfta (%13) okuyan öğrencilerde saptanmıştır. Sivas'ta ise toplam 178 çocuğun 17'sinde (%9,49) baş biti saptanmış olmakla birlikte toplam 17 pozitif olgunun 9'unun birinci sınıf olduğu bildirilmiştir (17). Çalışmamızda baş biti görülme oranı en az 3. sınıfta (%21.4) en çok anasınıfında (%41.1) okuyan öğrencilerde saptanmıştır. Pozitif oranın yüksekliği bakımından çalışmamız diğer illerle kıyasla yüksektir. Kişisel temizlik alışkanlığının tam gelişmediği bu yaşlarda pedikuloz daha sık görülmekle birlikte oranlardaki farklılık okulun bulunduğu bölgeye, bölgenin göç alıp almamasına, hijyene, sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak değişebilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma ile kısıtlı sayıda öğrenci taranmış olmakla birlikte Antakya'da ilkokullardaki bitlenmenin ileri seviyelerde olduğu düşüncesindeyiz. Toplumumuzda, hijyen kurallarına yeterince uyulmaması ve bu parazitozun bulaşma şekilleri konusunda insanların yeterince bilgiye sahip olmaması infestasyonun yayılmasını daha kolay bir hale getirmektedir. Baş biti ile etkili mücadele için özellikle okul idarecileri, öğretmenler ve sağlık personelinin işbirliği içerisinde olmaları, öğrencilerin düzenli olarak baş biti kontrollerinin yapılması, parazitli kişilerin tedavisi, öğrenci ve bütün aile bireylerinin

bilgilendirilmesi ve eğitilmesi durumunda infestasyon oranında büyük düşüş sağlanabileceği düşüncesindeyiz.

REFERANSLAR

1. Dursun N, Taş Cengiz Z. Van'ın Erciş ilçesinde baş bitinin yayılışı. Türkiye Parazit Derg 2010; 34: 45-9.
2. Frankowski BL, Weiner LB. Head lice. Pediatrics.2002;110:638-643.
3. Budak S, Bayram Delibaş S. Pediculosis ve Phthiriosis. Özcel MA, Özbel Y, Ak M, editörler. Özcel'in Tıbbi Parazit Hastalıkları. İzmir: Türkiye Parazitoloji Derneği Yayını No:22; 2007. p. 843-9.
4. Özcan K. Bitler ve Parazitolojik Önemi. Özcel MA, Daldal N, editörler. Parazitoloji'de Artropod Hastalıkları ve Vektörler. İzmir: Türkiye Parazitoloji Derneği Yayınları, Yayın No:13; 1997. p.235-64.
5. Karataş E, Sarı C, Ertabaklar H, Okyay P, Ertuğ S. Aydın ilinde üç ilköğretim okulunda Pediculus capitis prevalansı. T Parazit Derg 2004; 28(1): 38-41.
6. Seraslan G, Culha G, Savaş G, Yiğit I, Akcalı H. Antakya'da ilkokul öğrencilerinde pedikulozis kapitis sıklığı. Türkiye Klinikleri J Dermatol 2004; 14: 80-4.
7. Nazari M, Fakoorziba MR, Shobeiri F. Pediculus capitis infestation according to sex and social factors in Hamedan, Iran. Southeast Asian J Trop Med Public Health 2006; 37: 95-8.
8. Cazorla D, Ruiz A, Acosta M. Clinical and epidemiological study of pediculosis capitis in school children from Coro, Venezuela Invest Clin 2007; 48: 445-57.
9. Catala S, Junco L, Vaporaky R, Pediculus capitis infestation according to sex and social factors in Argentina. Rev Saude Publica 2005; 39: 438-43.
10. Huh S, Pai KS, Lee SJ, Kim KJ, Kim NH. Prevalence of head louse infestation in primary school children in Kangwondo, Korea. Korean J Parasitol 1993; 31: 67-90.
11. Yazar S, Sülar C, Sevgi İ, Akgündüz N, Çınar MC, Kitapçioğlu G, ve ark. Kemalpaşa'da okullardaki Pediculus humanus capitis yaygınlığının araştırılması. Türkiye Parazit Derg 1999; 23: 273-8.
12. Oğuzkaya Artan M, Baykan Z, Koç AN. Kayseri ili kırsalındaki sekiz ilköğretim okulunda Pediculus capitis prevalansı. Türkiye Parazit Derg 2006; 30: 112-4.
13. Akkaş Ö, Cengiz Taş Z. Iğdır ilinde Bazı ilköğretim Okullarında Baş Bitinin Yayılışı. Türkiye Parazit Derg. 2011;35: 199-203.
14. Çetinkaya Z, Altındış M, Kulaç M, Karaca Ş, Piyade M. Afyon'da ilköğretim Okullarında Pediculus capitis

Yaygınlığı ve Permetrin ile Tedavisi. Türkiye Parazitolojisi Derg. 2004;28:205-9.

15. Kaktürk A, Baz K, Bugdayci R, Sasmaz T, Tursen U, Kaya TI, et al. The prevalence of pediculosis capitis in schoolchildren in Mersin, Turkey. Int J Dermatol. 2003;42:694-8.
16. Daldal N, Atambay M, Aycan ÖM, Karaman Ü, Ersoy Y, Malatya'da iki ilköğretim okulu çocuklarında Pediculus capitis yaygınlığının araştırılması. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2004;11: 11-3.
17. Özçelik S, Değeri S, Aslan A, Alahacı kötü ilköğretim okulu öğrencilerinde Pediculus yaygınlığının araştırılması. Türkiye Parazitolojisi Derg. 2006;30:184-6.